

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 6 september 2017*

”Överklagande – Artikel 102 FEUF – Missbruk av dominerande ställning – Trohetsrabatter – Kommissionens behörighet – Förordning (EG) nr 1/2003 – Artikel 19”

I mål C-413/14 P,

angående ett överklagande enligt artikel 56 i stadgan för Europeiska unionens domstol, som ingavs den 26 augusti 2014,

Intel Corporation Inc., Wilmington (Amerikas förenta stater), företrädd av D.M. Beard, QC, samt A. Parr och R. Mackenzie, solicitors,

klagande,

i vilket de andra parterna är:

Europeiska kommissionen, företrädd av T. Christoforou, V. Di Bucci, M. Kellerbauer och N. Khan, samtliga i egenskap av ombud,

svarande i första instans,

Association for Competitive Technology Inc., Washington (Förenta staterna), företrädd av J.-F. Bellis, avocat,

Union fédérale des consommateurs – Que choisir (UFC – Que choisir),

intervenienter i första instans,

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen)

sammansatt av ordföranden K. Lenaerts, vice-ordföranden A. Tizzano, avdelningsordförandena R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, J.L. da Cruz Vilaça (referent), E. Juhász, M. Berger, M. Vilaras och E. Regan samt domarna A. Rosas, J. Malenovský, E. Levits, F. Biltgen, K. Jürimäe och C. Lycourgos,

generaladvokat: N. Wahl,

justitiesekreterare: förste handläggaren L. Hewlett,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 21 juni 2016,

* Rättegångsspråk: engelska.

och efter att den 20 oktober 2016 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,
följande

Dom

- 1 Intel Corporation Inc. (nedan kallat Intel) har yrkat att domstolen ska upphäva den dom som meddelades av Europeiska unionens tribunal den 12 juni 2014, Intel/kommissionen (T-286/09, EU:T:2014:547) (nedan kallad den överklagade domen). Genom denna dom ogillade tribunalen Intels talan om ogiltigförklaring av kommissionens beslut K(2009) 3726 slutlig av den 13 maj 2009 om ett förfarande enligt artikel 82 [EG] och artikel 54 i EES-avtalet (ärende COMP/C-3/37.990 – Intel) (nedan kallat det omtvistade beslutet).

Tillämpliga bestämmelser

- 2 I skäl 25 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 [EG] (EGT L 1, 2003, s. 1) anges följande:

”Det blir allt svårare att avslöja överträdelse av konkurrensreglerna, och för att effektivt kunna skydda konkurrensen är det därför nödvändigt att kommissionens undersökningsbefogenheter kompletteras. Kommissionen bör särskilt få befogenhet att höra alla personer som skulle kunna ge den användbara upplysningar och att protokollföra deras uttalanden. ... Tjänstemän som har bemyndigats av kommissionen bör även ha befogenhet att begära alla upplysningar som är av betydelse för frågan och syftet med inspektionen.”

- 3 I skäl 32 i samma förordning anges följande:

”De berörda företagen bör ges rätt att yttra sig inför kommissionen, tredje män vars intressen kan beröras av ett beslut bör ges tillfälle att i förväg framföra sina synpunkter och de beslut som fattas bör ges stor spridning. Samtidigt som de berörda företagens rätt till försvar och särskilt rätten till tillgång till handlingar i ärendet säkerställs, är det viktigt att affärshemligheter skyddas. Vidare bör det säkerställas att information som utbyts inom nätverket förblir konfidentiell.”

- 4 Artikel 19 i förordning nr 1/2003 har rubriken ”Befogenhet att inhämta redogörelser” och har följande lydelse:

”1. För fullgörandet av de uppgifter som kommissionen tilldelas genom denna förordning får den höra alla fysiska eller juridiska personer som samtycker till detta, i syfte att samla information om frågor som har samband med föremålet för en utredning.

2. Om förhör enligt punkt 1 hålls i ett företags lokaler, skall kommissionen informera konkurrensmyndigheten i den medlemsstat inom vars territorium förhöret äger rum. Om konkurrensmyndigheten i medlemsstaten i fråga så önskar, får dess tjänstemän bistå tjänstemän och andra medföljande personer som kommissionen bemyndigat att hålla förhöret.”

- 5 Artikel 3 i kommissionens förordning (EG) nr 773/2004 av den 7 april 2004 om kommissionens förfaranden enligt artiklarna 81 och 82 [EG] (EUT L 123, 2004, s. 18) har rubriken "Befogenhet att inhämta redogörelser". Där föreskrivs följande:

"1. När kommissionen hör en person med dennes samtycke i enlighet med artikel 19 i förordning (EG) nr 1/2003 skall den i början av förhöret ange den rättsliga grunden för och syftet med förhöret samt erinra om dess frivilliga karaktär. Kommissionen skall också underrätta den som hörs om sin avsikt att föra protokoll över förhöret.

2. Förhöret kan hållas på vilket sätt som helst, även per telefon eller med elektroniska medel.

3. Kommissionen får ta upp de redogörelser som lämnas av de personer som hörs i vilken form som helst. En kopia av varje protokoll skall hållas tillgänglig för den person som har hörts för godkännande. Om det är nödvändigt skall kommissionen fastställa en tidsfrist inom vilken den person som har hörts får meddela kommissionen eventuella rättelser som bör göras."

Bakgrund till tvisten och det omtvistade beslutet

- 6 Intel är ett bolag som har bildats enligt amerikansk rätt. Dess verksamhet består av framtagning, utveckling, tillverkning och saluföring av centralprocessorer (CPU), *chipssets* (kretsuppsättningar) och andra halvledarkomponenter samt plattformslösningar för databehandling och kommunikationsutrustning.
- 7 Den relevanta marknaden i målet utgörs av marknaden för processorer, särskilt centralprocessorer med x86-arkitektur. X86-arkitekturen är en standard som Intel har skapat för sina centralprocessorer. Den kan användas för operativsystemen Windows och Linux.
- 8 Den 18 oktober 2000 inkom Advanced Micro Devices, Inc. (nedan kallat AMD) till kommissionen med ett formellt klagomål som bolaget kompletterade den 26 november 2003. Med anledning av detta klagomål påbörjade kommissionen i maj 2004 ett antal utredningar. I juli 2005 genomförde kommissionen inspektioner vid flera anläggningar tillhörande Intel, bland annat i Tyskland, Spanien, Italien och Förenade kungariket, samt hos flera kunder till Intel i Tyskland, Spanien, Frankrike, Italien, och Förenade kungariket.
- 9 Den 26 juli 2007 delgav kommissionen Intel ett meddelande om invändningar angående Intels beteende i förhållande till fem stora tillverkare av originalutrustning (*Original Equipment Manufacturer*, nedan kallade OEM-företag). Dessa var Dell Inc., Hewlett-Packard Company (HP), Acer Inc., NEC Corp. och International Business Machines Corp. (IBM). Intel svarade den 7 januari 2008, och muntligt hörande ägde rum den 11 och den 12 mars 2008.
- 10 Den 17 juli 2008 delgav kommissionen Intel ett kompletterande meddelande om invändningar som avsåg bolagets beteende i förhållande till Media-Saturn-Holding GmbH (nedan kallat MSH), som är återförsäljare av mikroelektroniska apparater och Europas största återförsäljare av stationära datorer. Detta meddelande om invändningar avsåg också Intels beteende i förhållande till Lenovo Group Ltd (nedan kallat Lenovo), ett annat OEM-företag. Meddelandet innehöll ny bevisning beträffande Intels beteende i förhållande till vissa av de OEM-företag som avsågs i meddelandet om invändningar av den 26 juli 2007. Intel svarade inte inom angiven frist.
- 11 I det omtvistade beslutet beskriver kommissionen två typer av beteende från Intels sida gentemot företagets handelspartner, nämligen villkorade rabatter och "icke dolda begränsningar" (*naked restrictions*), vilka vidtogs för att utestänga en konkurrent, nämligen AMD, från marknaden för x86-processorer. Det första beteendet bestod i att Intel gav rabatter till fyra OEM-företag, nämligen Dell, Lenovo, HP och NEC, med villkoret att företagen skulle köpa alla eller nästan alla sina

x86-processorer från Intel. Det andra beteendet bestod i att Intel betalade ut pengar till OEM-företag för att de skulle försena, upphöra med eller begränsa saluföringen av vissa produkter utrustade med AMD:s processorer.

- 12 Mot denna bakgrund fann kommissionen att Intel under perioden oktober 2002 till december 2007 gjort sig skyldigt till en enda, fortlöpande överträdelse av artikel 102 FEUF och artikel 54 i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet av den 2 maj 1992 (EGT L 1, 1994, s. 3). Således ålade kommissionen Intel att betala böter på 1,06 miljard euro.

Förfarandet vid tribunalen och den överklagade domen

- 13 Intel väckte, genom ansökan som inkom till tribunalens kansli den 22 juli 2009, talan om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet. Intel åberopade till stöd för sin talan nio rättsliga grunder.
- 14 Association for Competitive Technology Inc. (nedan kallat ACT) ansökte, genom handling som inkom till tribunalens kansli den 2 november 2009, om att få intervensera i målet till stöd för Intels yrkanden. Interventionsansökan bifölls genom beslut av den 7 juni 2010.
- 15 Intels första grund avsåg horisontella frågor angående kommissionens rättsliga bedömningar. Intel bestred därvid fördelningen av bevisbördan och uppställda beviskrav samt den rättsliga kvalificeringen av rabatter och utbetalningar som beviljats i utbyte mot exklusiva försäljningsrättigheter. Intel bestred även den rättsliga kvalificeringen av utbetalningar som av kommissionen kallats ”icke dolda begränsningar”, med syfte att OME-företagen skulle vänta med, sluta med eller begränsa sin saluföring av produkter utrustade med centralprocessorer från AMD.
- 16 I punkt 79 i den överklagade domen fann tribunalen i huvudsak följande. Rabatterna till Dell, HP, NEC och Lenovo utgör exklusivitetsrabatter. Det rörde det sig nämligen om rabatter som var villkorade av att kunden köpte antingen alla sina x86-processorer, eller en betydande del av sina x86-processorer, från Intel. Vidare angav tribunalen i punkterna 80–89 i den överklagade domen att kvalificeringen av sådana rabatter som missbruk inte var beroende av en bedömning av omständigheterna i fallet för att visa att rabatterna hade en konkurrensbegränsande förmåga.
- 17 För fullständighetens skull angav tribunalen i punkterna 172–197 i den överklagade domen att kommissionen visat – på grundval av en bedömning av omständigheterna i fallet – att exklusivitetsrabatterna och exklusivitetsutbetalningarna från Intel till Dell, HP, NEC, Lenovo och MSH hade en konkurrensbegränsande förmåga.
- 18 Som andra grund gjorde Intel gällande att kommissionen inte visat att den hade territoriell behörighet för att tillämpa artiklarna 101 och 102 FEUF på de metoder som genomförts gentemot Acer och Lenovo. I punkt 244 i den överklagade domen angav tribunalen först att det för att motivera kommissionens behörighet med stöd av folkkrätten räcker med att styrka antingen att det föreligger kvalificerade effekter av metoden, eller att metoden har genomförts inom Europeiska unionen. Tribunalen angav vidare i punkt 296 i den överklagade domen att Intels beteende var ägnat att få en väsentlig, omedelbar och förutsebar effekt inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och att kommissionen därför var behörig. Slutligen angav tribunalen, för fullständighetens skull, i punkt 314 i den överklagade domen att kommissionens behörighet också var motiverad på grund av att överträdelsen genomförts inom unionen och EES-området.
- 19 Som tredje grund gjorde Intel gällande att kommissionen gjort sig skyldig till handläggningsfel. Intel gjorde bland annat gällande att kommissionen åsidosatt företagets rätt till försvar genom att det inte fanns något protokoll från mötet med D 1, samt att vissa omständigheter rörande detta möte hade

kunnat användas till Intels fördel. Det gjordes även gällande att kommissionen gjort fel då den inte anordnade ett andra hörande och inte delgav Intel vissa dokument från AMD som hade kunnat vara relevanta för Intels försvar.

- 20 I punkt 618 i den överklagade domen angav tribunalen att det aktuella mötet inte utgjorde ett formellt förhör, i den mening som avses i artikel 19 i förordning nr 1/2003, och att kommissionen inte var skyldig att genomföra något sådant förhör. Tribunalen angav därför i punkt 618 att artikel 3 i förordning nr 773/2004 inte var tillämplig i det aktuella fallet, vilket innebar att argumentet avseende åsidosättande av formkraven i den sistnämnda bestämmelsen var verkningslöst.
- 21 Därefter angav tribunalen i punkterna 621 och 622 i den överklagade domen att även om kommissionen hade åsidosatt principen om god förvaltningssed genom att inte upprätta en handling innehållande en kort sammanfattning av de frågor som behandlades vid mötet och som anger namnen på mötesdeltagarna, så hade kommissionen avhjälpt denna ursprungliga brist genom att förse Intel med en icke-konfidentiell version av en intern minnesanteckning från mötet.
- 22 Som fjärde grund gjorde Intel gällande att kommissionen gjort felaktiga bedömningar med avseende på metoderna gentemot OEM-företagen och MSH. Tribunalen avslog Intels argument avseende Dell, HP, NEC, Lenovo, Acer och MSH i punkterna 665, 894, 1032, 1221, 1371 och 1463 i den överklagade domen.
- 23 Som femte grund bestred Intel att det funnits en helhetsstrategi som syftade till att stoppa AMD:s tillgång till de viktigaste försäljningskanalerna. I punkterna 1551 och 1552 i den överklagade domen slog tribunalen fast att kommissionen hade styrkt att Intel försökt att dölja de konkurrensbegränsande dragen hos sina metoder, och att kommissionen hade styrkt att Intel genomfört en långsiktig helhetsstrategi som syftade till att stoppa AMD:s tillgång till de viktigaste försäljningskanalerna.
- 24 Som sjätte grund anförde Intel att kommissionen på ett felaktigt sätt tillämpat riktlinjerna för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 23.2 a i förordning nr 1/2003 (EUT C 210, 2006, s. 2). Vad beträffar denna grund fann tribunalen, i punkt 1598 i den överklagade domen, bland annat att varken rättssäkerhetsprincipen eller principen inget brott utan lag och inget straff utan lag utgör hinder för att kommissionen beslutar att anta och tillämpa nya riktlinjer för beräkningen av böter även efter det att en överträdelse har begåtts. I samma punkt fann tribunalen vidare att intresset av en effektiv tillämpning av konkurrensreglerna motiverar att ett företag måste ta hänsyn till möjligheten att kommissionens allmänna praxis på konkurrensområdet kan komma att ändras vad gäller såväl metoden för beräkningen av böter som själva bötesbeloppen.
- 25 Som sjunde grund gjorde Intel gällande att artikel 102 FEUF inte hade åsidosatts uppsåtligt eller av oaktsamhet. Vad beträffar denna grund fann tribunalen, i punkterna 1602 och 1603 i den överklagade domen, att Intel inte kunde vara ovetande om att dess beteende var konkurrensbegränsande samt att den bevisning som låg till grund för det omtvistade beslutet styrker att Intel genomfört en långsiktig helhetsstrategi som syftade till att stoppa AMD:s tillgång till de strategiskt viktigaste försäljningskanalerna och att Intel ansträngde sig för att dölja de konkurrensbegränsande dragen hos sitt beteende.
- 26 Som åttonde grund gjorde Intel gällande att de utdömda böterna var oproportionerliga. Vad beträffar denna grund fann tribunalen, i punkterna 1614–1616 i den överklagade domen, att kommissionens tidigare beslutspraxis inte utgör den rättsliga ramen för åläggande av böter på konkurrensområdet, och att de av Intel i detta avseende åberopade besluten under alla avseenden inte var relevanta utifrån likabehandlingsprincipen. Tvärtemot vad som gjorts gällande av Intel erinrade tribunalen vidare, i punkterna 1627 och 1628 i den överklagade domen, om att kommissionen inte beaktat överträdelsens konkreta påverkan på marknaden vid fastställandet av överträdelsens allvar.

- 27 Slutligen åberopade Intel den nionde grunden till stöd för att tribunalen, med utövande av sin obegränsade behörighet, skulle sätta ned Intels bötesbelopp. I detta avseende fann tribunalen, i punkt 1647 i den överklagade domen, att det inte fanns något i de invändningar och argument samt faktiska och rättsliga omständigheter som Intel åberopat som skulle kunna innebära att de böter som påförts skulle anses vara oproportionerliga. I nämnda punkt fann tribunalen nämligen att böterna var väl anpassade till de aktuella omständigheterna, och tribunalen betonade att bötesbeloppet med marginal understeg det tak på 10 procent som föreskrivs i artikel 23.2 i förordning nr 1/2003.

Parternas yrkanden vid domstolen

- 28 Intel har yrkat att domstolen ska
- upphäva den överklagade domen helt eller delvis,
 - ogiltigförklara det omtvistade beslutet helt eller delvis,
 - undanröja eller avsevärt sätta ned de böter som påförts,
 - alternativt, återförvisa målet till tribunalen för avgörande i enlighet med domstolens dom, och
 - förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna i domstolen och tribunalen.
- 29 Kommissionen har yrkat att domstolen ska
- ogilla överklagandet, och
 - förplikta Intel att ersätta rättegångskostnaderna.
- 30 ACT har yrkat att domstolen ska
- bifalla Intels överklagande i dess helhet, och
 - förplikta kommissionen att ersätta ACT:s rättegångskostnader såväl i målet vid domstolen om överklagande som i målet vid tribunalen om ogiltigförklaring.

Prövning av överklagandet

- 31 Till stöd för sitt överklagande har Intel åberopat sex grunder. Som första grund har Intel gjort gällande att tribunalen gjorde en felaktig rättstillämpning genom att inte pröva de omtvistade rabatterna utifrån samtliga relevanta omständigheter. I sin andra grund har Intel gjort gällande att tribunalen gjorde en felaktig rättstillämpning när den bedömde överträdelsen avseende åren 2006 och 2007, särskilt gällande bedömningen av de omtvistade rabatternas marknadstäckning under dessa båda år. Vad avser den tredje grunden har Intel anfört att tribunalen gjorde en felaktig rättstillämpning beträffande den rättsliga kvalificeringen av de exklusivitetsrabatter som ingåtts av Intel med HP och Lenovo. Intel anser i den fjärde grunden att tribunalen gjorde fel då den fann att kommissionen inte gjort något väsentligt formfel som påverkar bolagets rätt till försvar, när det gäller kommissionens handläggning av mötet med D 1. I den femte grunden har Intel gjort gällande att tribunalen på ett felaktigt sätt tillämpat kriterierna om kommissionens behörighet beträffande de avtal som Intel ingått med Lenovo avseende åren 2006 och 2007. Slutligen har Intel som sjätte grund yrkat att domstolen ska undanröja eller avsevärt sätta ned böterna med tillämpning av proportionalitetsprincipen och principen att riktlinjerna för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 23.2 a i förordning nr 1/2003 inte får tillämpas retroaktivt.

Den femte grunden: Tribunalens felaktiga tillämpning av kriterierna om kommissionens behörighet beträffande de avtal som Intel ingått med Lenovo avseende åren 2006 och 2007

Parternas argument

- 32 Domstolen kommer att börja med att pröva den femte grunden som avser kommissionens behörighet. Intel har därvid gjort gällande att tribunalen gjorde fel då den fann att kommissionen var behörig att tillämpa artikel 102 FEUF på de avtal som Intel ingått under åren 2006 och 2007 med Lenovo, som är ett kinesiskt företag. Kriteriet som grundar sig på den plats där det konkurrensbegränsande beteendet genomförts (nedan kallat genomförandekriteriet) och kriteriet som grundar sig på att beteendet har kvalificerade effekter inom unionen (nedan kallat kriteriet om kvalificerade effekter) kan nämligen inte utgöra grund för kommissionens behörighet i förevarande fall.
- 33 Intel anser således att tribunalen gjorde fel då den i punkt 311 i den överklagade domen slog fast att genomförandet av dessa avtal kunde styrkas på grund av beteenden som påverkade kundernas planer avseende deras försäljning av produkter i senare led i hela världen, inklusive inom EES-området. Denna omständighet kan emellertid inte anses innebära att kommissionen har behörighet med stöd av genomförandekriteriet; det omtvistade beteendet har nämligen inte genomförts inom EES-området och Intel har inte sålt varor till Lenovo inom EES-området.
- 34 Intel anser dessutom att tribunalen gjorde en felaktig rättstillämpning då den godtog kriteriet om kvalificerade effekter för att slå fast att kommissionen hade behörighet. Enligt Intel är det bara genomförandekriteriet som i rättspraxis har ansetts kunna utgöra behörighetsgrund.
- 35 Även om det antas att kriteriet om kvalificerade effekter verkligen är tillämpligt, anser Intel att det kriteriet i förevarande mål inte kan utgöra grund för att kommissionen är behörig. Intel har i detta avseende hänvisat till punkt 87 i domen av den 27 februari 2014, InnoLux/kommissionen (T-91/11, EU:T:2014:92). I nämnda dom fann tribunalen att om produkter säljs först utanför EES-området till utomstående köpare, så skulle sambandet mellan den inre marknaden och överträdelsen ha varit för svagt. Intel har av detta uttalande slutit sig till att det inte var möjligt att förutse att de avtal som ingåtts med Lenovo avseende centralprocessorer som skulle levereras i Kina skulle få en omedelbar och väsentlig effekt inom EES-området. Även om denna indirekta effekt skulle kunna räcka för att kommissionen ska anses ha behörighet, så skulle 2006 och 2007 års avtal med Lenovo inte kunna ha någon väsentlig effekt inom EES-området.
- 36 Intel anser vidare att tribunalen i punkt 289 i den överklagade domen på ett olagligt sätt kastat om bevisbördan på så sätt att det ålåg Intel att visa att all planerad försäljning avsåg regionen Europa, Mellanöstern och Afrika utanför EES-området.
- 37 Intel har slutligen betonat att kommissionens metod ger upphov till behörighetskonflikter med andra konkurrensmyndigheter, vilket i sin tur utgör en reell risk för dubbel lagföring.
- 38 ACT har i huvudsak instämt i de argument som framförts av Intel. ACT har anfört att utifrån lydelsen av artikel 102 FEUF, och enligt den rättspraxis som lagts fast i domen av den 27 september 1988, Ahlström Osakeyhtiö m.fl./kommissionen (89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 och 125/85–129/85, EU:C:1988:447), är det nödvändigt att visa att det aktuella beteende begränsar konkurrensen inom den gemensamma marknaden.
- 39 Kommissionen anser att överklagandet inte kan vinna bifall såvitt avser den femte grunden.

Domstolens bedömning

- 40 I punkt 244 i den överklagade domen slog tribunalen fast att kommissionens behörighet med stöd av folkrätten att konstatera och vidta sanktionsåtgärder mot beteenden utanför unionen kan styrkas antingen med genomförandekriteriet eller med kriteriet om kvalificerade effekter; därefter prövade tribunalen om kommissionen i förevarande fall hade behörighet med stöd av kriteriet om kvalificerade effekter och alternativt med stöd av genomförandekriteriet.
- 41 Domstolen kommer i denna del för det första att pröva Intels och ACT:s argument att tribunalen gjorde fel då den slog fast att kommissionen hade behörighet med stöd av kriteriet om kvalificerade effekter.
- 42 Domstolen erinrar – precis som generaladvokaten i punkt 288 i dennes förslag till avgörande – om att unionens konkurrensregler i artiklarna 101 och 102 FEUF avser att reglera företags kollektiva och ensidiga beteenden som begränsar konkurrensen inom den inre marknaden. Medan artikel 101 FEUF förbjuder avtal och förfaranden som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrinda konkurrensen ”inom den inre marknaden”, så förbjuder artikel 102 FEUF missbruk av dominerande ställning ”på den inre marknaden eller inom en väsentlig del av denna”.
- 43 Vad gäller artikel 101 FEUF har det slagits fast att om ett företag som deltar i ett avtal är beläget i ett tredjeland, så hindrar detta inte att man tillämpar nämnda bestämmelse om ett sådant avtal får effekter inom den inre marknaden (dom av den 25 november 1971, Béguelin Import, 22/71, EU:C:1971:113, punkt 11).
- 44 Domstolen har dessutom – för att motivera tillämpningen av genomförandekriteriet – betonat att om tillämpligheten av förbuden i konkurrensrätten skulle göras beroende av platsen för kartellens upprättande, så skulle företagen uppenbarligen få tillgång till ett enkelt sätt att undandra sig dessa förbud (se, analogt, dom av den 27 september 1988, Ahlström Osakeyhtiö m.fl./kommissionen (89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 och 125/85–129/85, EU:C:1988:447, punkt 16).
- 45 Kriteriet om kvalificerade effekter har emellertid samma målsättning, nämligen att reglera beteenden som visserligen inte ägt rum inom unionen men vars konkurrensbegränsande effekter kan kännas av på unionsmarknaden.
- 46 Intel, med stöd av ACT, kan därför inte vinna framgång med argumentet att kriteriet om kvalificerade effekter inte kan utgöra grund för kommissionens behörighet.
- 47 Domstolen kan således inte godta detta argument.
- 48 Domstolen kommer för det andra att pröva det argument som framställts av Intel alternativt. Intel har därvid gjort gällande att även om det antas att kriteriet om kvalificerade effekter är tillämpligt i förvarande fall, så gjorde tribunalen fel då den fann att de avtal som ingåtts med Lenovo under åren 2006 och 2007 hade väsentliga, omedelbara och förutsebara effekter inom EES-området. Intel har i detta avseende påstått att det är fråga om ett begränsat antal produkter.
- 49 Domstolen gör i denna del följande bedömning. Såsom tribunalen funnit i punkterna 233 och 258 i den överklagade domen, är det utifrån folkrätten möjligt att tillämpa unionens konkurrensregler med stöd av kriteriet om kvalificerade effekter om det kan förutses att det aktuella beteendet kommer att få omedelbara och väsentliga effekter inom unionen.
- 50 Såsom även tribunalen slog fast i punkterna 268 och 280 i den överklagade domen, betonar domstolen att det är utifrån en samlad bedömning av företagets eller företagens beteende som man ska avgöra om kommissionen har den behörighet som krävs för att i varje enskilt fall tillämpa unionens konkurrensregler.

- 51 Vidare har Intel gjort gällande att tribunalen gjorde fel då den fann att det kunde förutses att de avtal som ingåtts med Lenovo om leverans av centralprocessorer till Kina skulle få omedelbara effekter inom EES-området. I denna del finner domstolen att tribunalen gjorde rätt då den i punkterna 251, 252 och 257 i den överklagade domen slog fast att det räcker att beakta ett beteendes troliga effekter på konkurrensen för att förutsebarhetsvillkoret ska anses vara uppfyllt.
- 52 Vidare finner domstolen att tribunalen, i punkt 277 i den överklagade domen, inte gjorde någon felaktig rättstillämpning då den slog fast att Intels beteende var ägnat att få en omedelbar effekt inom EES-området; tribunalen konstaterade nämligen i punkt 255 i den överklagade domen att Intels beteende gentemot Lenovo ingick i en helhetsstrategi som syftade till att ingen bärbar dator från Lenovo som var utrustad med en AMD-processor skulle finnas tillgänglig på marknaden, inklusive i EES-området.
- 53 Domstolen kan således inte godta detta argument.
- 54 Intel har slutligen anfört att tribunalen gjorde fel då den fann att de avtal som ingåtts med Lenovo om leverans av centralprocessorer till Kina kunde ha väsentlig effekt på marknaden inom EES-området, trots att effekten av dessa avtal var försumbar.
- 55 Det räcker i denna del att konstatera att tribunalen slog fast att Intels beteende gentemot Lenovo ingick i en helhetsstrategi som syftade till att stoppa AMD:s tillgång till de viktigaste försäljningskanalerna på marknaden. Intel har för övrigt inte bestritt detta i sitt överklagande.
- 56 Med beaktande av övervägandena i punkt 50 ovan finner domstolen således att tribunalen inte gjorde någon felaktig rättstillämpning då den slog fast att – med tanke på att det fanns en strategi, såsom denna utvecklats av Intel – det var utifrån en samlad bedömning av företagets beteende som man skulle avgöra om effekterna av beteendet på marknaden inom unionen och EES-området var betydande.
- 57 Om man i detta avseende använde sig av ett annat tillvägagångssätt skulle det – såsom även betonats av kommissionen – innebära att ett globalt, konkurrensbegränsande beteende ägnat att påverka marknadsstrukturen inom EES-området på ett konstgjort sätt skulle fragmentiseras i en serie distinkta beteenden som skulle kunna undgå unionens behörighet.
- 58 Domstolen kan således inte godta det argument som nämns i punkt 54 ovan.
- 59 Vad för det tredje gäller Intels argument att tribunalen i punkt 289 i den överklagade domen på ett olagligt sätt kastat om bevisbördan, räcker det att konstatera att Intels argument beror på att Intel har missförstått den överklagade domen. Såsom framgår av punkterna 286–289 i den överklagade domen konstaterade tribunalen nämligen – avseende den uppskjutna lanseringen av vissa datorer på världsmarknaden – att det av utredningen i målet framgick att det fanns planer på att sälja dessa datorer inom regionen Europa, Mellanöstern och Afrika, varav EES-området utgör en mycket betydande del, vilket var tillfyllest för att konstatera att det åtminstone potentiellt uppstått effekter inom EES-området.
- 60 Tribunalen angav i denna del visserligen att det inte förelåg några konkreta indikationer på att den totala planerade försäljningen skulle ske i sådana delar av regionen Europa, Mellanöstern och Afrika som befinner sig utanför EES-området. Detta uttalande ska emellertid förstås mot bakgrund av vad som anges i punkterna 287 och 288 i den överklagade domen; däri angav tribunalen att det under förhandlingen antytts att det var möjligt att samtliga dessa datorer var avsedda för områden som befinner sig utanför EES-området, men att detta var ren spekulation från Intels sida och att Intel inte anfört något som helst argument till stöd för detta.
- 61 Domstolen kan således inte godta detta argument.

- 62 Vad för det fjärde slutligen avser Intels argument angående tribunalens tillämpning av genomförandekriteriet, räcker det att konstatera att tribunalen i punkt 297 i den överklagade domen angav att detta kriterium prövades för fullständighetens skull.
- 63 Argument som avser överflödiga domskäl som angetts för fullständighetens skull kan emellertid inte utgöra grund för domstolen att upphäva den överklagade domen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 21 december 2011, Frankrike/People's Mojahedin Organization of Iran, C-27/09 P, EU:C:2011:853, punkt 79 och där angiven rättspraxis).
- 64 Dessa argument saknar därmed verkan och ska därför lämnas utan avseende.
- 65 Således ska den femte grunden underkännas i sin helhet.

Den fjärde grunden: Väsentligt formfel som påverkat Intels rätt till försvar

Parternas argument

- 66 Domstolen kommer nu, som ett andra steg, att pröva den fjärde grunden i den del som avser det administrativa förfarandet vid kommissionen. Denna grund avser handläggningen av kommissionens förhör av D 1 och den kan delas in i tre delgrunder.
- 67 Intel har för det första gjort gällande att tribunalen gjorde en felaktig rättstillämpning då den i punkt 612 i den överklagade domen slog fast att kommissionen inte hade åsidosatt artikel 19 i förordning nr 1/2003, jämförd med artikel 3 i förordning nr 773/2004.
- 68 Enligt Intel gjorde tribunalen i punkt 614 i den överklagade domen en konstgjord distinktion mellan formella förhör och informella samtal. Med hänvisning till ett beslut meddelat av Europeiska ombudsmannen den 14 juli 2009, har Intel hävdatt att varje möte med tredje man som äger rum för att inhämta information om föremålet för en utredning ska anses vara ett förhör, i den mening som avses i artikel 19 och ska därmed protokollföras.
- 69 Vidare har Intel alternativt gjort gällande – för det fall förordning nr 1/2003 ska tolkas så, att det finns en kategori med informella samtal som inte behöver protokollföras – att förhöret med D 1 inte ingick i denna kategori. Detta innebär att kommissionen var skyldig att protokollföra förhöret, eftersom förhöret – som pågick i fem timmar – berörde omständigheter av stor betydelse med objektiv koppling till föremålet för utredningen.
- 70 Intel har för det andra gjort gällande att tribunalen gjorde fel då den godtog att det formfel som utgjordes av åsidosättandet av artikel 19 i förordning nr 1/2003, jämförd med artikel 3 i förordning nr 773/2004, kunde avhjälpas genom att Intel försågs med en icke-konfidentiell version av en intern minnesanteckning med dagordning avseende de huvudsakliga delarna i förhöret, men utan någon sammanfattning av innehållet i vittnesmålet från D 1. Intel har i detta avseende gjort gällande att anteckningen inte innehöll någon kort sammanfattning av de frågor som behandlades, till skillnad från vad som angavs av tribunalen i punkt 622 i den överklagade domen, utan endast en förteckning över vilka ämnen som diskuterats under förhöret.
- 71 Intel har vidare betonat att kommissionens argument i svarsskrivelsen – nämligen att den omständigheten att Intel sent försågs med minnesanteckningen avhjälpade åsidosättandet av Intels rätt till försvar – inte går att förena med att det är uppenbart att anteckningen inte innehåller några uppgifter om innehållet i vittnesmålet från D 1 eller med kommissionens vitsordande att syftet med anteckningen inte var att exakt eller uttömmande ange innehållet i vad som avhandlades under mötet.

- 72 Intel anser för det tredje att tribunalen gjorde en felaktig rättstillämpning då den underlät att tillämpa det kriterium som anges i domen av den 25 oktober 2011, Solvay/kommissionen (C-109/10 P, EU:C:2011:686). I och med att tribunalen i punkt 630 i den överklagade domen angav att det gick att återskapa innehållet i det aktuella samtalet, även om Intel inte var med, så har tribunalen tvingat Intel att styrka innehållet i uppgifter som Intel aldrig tagit del av.
- 73 ACT har uppgett sig dela Intels argument avseende den fjärde grunden och har därvid bland annat anfört följande. Det går inte att utesluta att de åsikter som D 1 gett uttryck för kunde vara användbara för Intels försvar; denne hade nämligen lämnat bevismaterial till Intels fördel inom ramen för ett förfarande vid US Federal Trade Commission (Förenta staternas federala konkurrensmyndighet) under år 2003.
- 74 Kommissionen anser att den fjärde grunden saknar verkan. Kommissionen har vidare, för det första, uppgett att det beslut från Europeiska ombudsmannen som Intel har åberopat inte kan åberopas till styrkande av att det är fråga om felaktig rättstillämpning. Intel har nämligen inte bestritt punkt 617 i den överklagade domen, i vilken det anges att syftet med mötet inte var att samla in bevisning i form av ett kontraserat protokoll eller redogörelser med stöd av artikel 19 i förordning nr 1/2003. Kommissionen har tillagt att tribunalen, i punkterna 614–616 i den överklagade domen, jämfällt den information som kan samlas in med stöd av artikel 19 i förordningen med de upplysningar som omfattas av artikel 18 i förordningen, innan den kom fram till att mötet inte var något förhör, i den mening som avses i artikel 19.
- 75 Kommissionen har för det andra gjort gällande att i och med att Intel försågs med den interna minnesanteckningen, så har den påstådda handläggningsbristen avhjälpats. Den omständigheten att Intel inte var närvarande vid det aktuella förhöret kan inte innebära att tribunalen ska anses ha gjort fel då den i punkt 631 i den överklagade domen slog fast att bevismedlet kunde återskapas. Intel har nämligen vederlagt sina egna argument som framförts vid tribunalen, där Intel gjorde gällande att uttalandena från D 1 kunde återskapas, i vart fall för att konstatera att dessa uttalanden nödvändigtvis var till Intels fördel.
- 76 Kommissionen har för det tredje gjort gällande att omständigheterna i detta mål skiljer sig från dem som var föremål för prövning i det mål som avgjordes genom domen av den 25 oktober 2011, Solvay/kommissionen (C-109/10 P, EU:C:2011:686). I det målet gjordes det gällande att rätten till försvar hade åsidosatts i samband med att det konstaterades att Solvay SA hade en dominerande ställning på den relevanta marknaden, varvid detta konstaterande grundades på en motbevisbar presumtion.
- 77 Kommissionen anser även att tribunalen inte gjorde någon felaktig rättstillämpning då den tillämpade rättspraxis från domen av den 25 oktober 2011, Solvay/kommissionen (C-109/10 P, EU:C:2011:686) på omständigheterna i förevarande mål för att komma fram till att rätten till försvar inte åsidosatts.
- 78 I och med att tribunalen, i punkt 582 i den överklagade domen, fann att Dells bestridande av exklusivitetsrabatternas existens inte var trovärdigt vid en jämförelse med övrig bevisning, anser kommissionen att Intel inte hade kunnat dra någon nytta av ett protokoll *in extenso* angående det mest kategoriska bestridandet från D 1.

Domstolens bedömning

- 79 Kommissionen har inledningsvis anfört att den fjärde grunden saknar verkan, eftersom det inte gjorts gällande att slutsatsen i den överklagade domen att Intel beviljat exklusivitetsrabatter till Dell var felaktig.

- 80 Domstolen finner emellertid att kommissionen inte kan vinna framgång med detta argument. Klaganden har nämligen åberopat denna grund till stöd för sina yrkanden att bötesbeloppet ska sättas ned och att det omtvistade beslutet ska ogiltigförklaras såvitt avser Dell. Klaganden har därvid gjort gällande att kommissionen underlåtit att protokollföra förhöret med D 1, vilket inneburit att klaganden gått miste om bevismedel och att dennes rätt till försvar har åsidosatts.
- 81 Domstolen finner därför att det finns skäl att pröva den fjärde grunden i sak.
- 82 Intel har i denna grund anfört att tribunalen gjorde en felaktig rättstillämpning då den i punkt 612 i den överklagade domen slog fast att kommissionen inte åsidosatt artikel 19 i förordning nr 1/2003, jämförd med artikel 3 i förordning nr 773/2004.
- 83 Domstolen påpekar i detta avseende – liksom tribunalen i punkt 621 i den överklagade domen – att det framgår framför allt av kommissionens interna minnesanteckning från mötet med D1 att det som diskuterades under det mer än fem timmar långa mötet var frågor som hade en objektiv koppling till det som utredningen handlade om i sak. Dessutom var D 1 en av de högst uppsatta cheferna på det bolag som utgjorde Intels största kund. Såsom Intel betonat – utan att detta har bestritts – var D 1 vidare ansvarig för tillsynen av sitt företags relationer med Intel. Syftet med kommissionens förhör med D 1 var således att samla in information om frågor som hade samband med föremålet för kommissionens utredning av Intel, i den mening som avses i artikel 19.1 i förordning nr 1/2003. Kommissionen har för övrigt inte bestritt detta faktum.
- 84 Vad för det första gäller kritiken mot den distinktion som tribunalen gjorde i punkt 614 i den överklagade domen mellan formella förhör och informella samtal, påpekar domstolen följande. Det framgår av ordalydelsen i artikel 19.1 i förordning nr 1/2003 att denna bestämmelse ska tillämpas på varje förhör som äger rum i syfte att samla in information om frågor som har samband med föremålet för en utredning.
- 85 Skäl 25 i förordning nr 1/2003 preciserar i detta avseende att syftet med förordningen är att förstärka kommissionens undersökningsbefogenheter, så att det bland annat blir möjligt för kommissionen att höra alla personer som skulle kunna ge den användbara upplysningar och att protokollföra deras uttalanden.
- 86 Artikel 19.1 i förordning nr 1/2003 utgör således en rättslig grund för kommissionen att höra en person i en utredning, vilket även framgår av förarbetena till förordningen (se förslag till rådets förordning om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 [EG] och om ändring av förordningarna (EEG) nr 1017/68, (EEG) nr 2988/74, (EEG) nr 4056/86 och (EEG) nr 3975/87 (KOM (2000) 582 slutlig, EGT C 365 E, 2000, s. 284)).
- 87 Det finns ingenting i bestämmelsens ordalydelse eller målsättning som ger vid handen att lagstiftaren skulle ha haft för avsikt att göra en distinktion mellan två kategorier av förhör angående föremålet för en utredning, eller att lagstiftaren skulle ha haft för avsikt att vissa av dessa förhör inte skulle omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde.
- 88 Tribunalen gjorde således fel då den i punkterna 614–618 i den överklagade domen ansåg det finnas skäl för att bland de förhör som kommissionen anordnar inom ramen för en utredning skilja mellan formella förhör (som omfattas av artikel 19.1 i förordning nr 1/2003, jämförd med artikel 3 i förordning nr 773/2004) och informella samtal (som inte omfattas av dessa bestämmelser).
- 89 Vad för det andra gäller Intels påstående att kommissionen är skyldig att protokollföra varje förhör som äger rum på grundval av artikel 19.1 i förordning nr 1/2003, gör domstolen följande bedömning. I artikel 3.1 i förordning nr 773/2004 föreskrivs att kommissionen ”också [ska] underrätta den som hörs

om sin avsikt att föra protokoll över förhöret”, och innebörden av detta är inte att det är fakultativt att protokollföra förhöret, utan att kommissionen är skyldig att underrätta vederbörande om att förhöret kommer att protokollföras.

- 90 Vidare föreskrivs det i artikel 3.3 i förordning nr 773/2003 att ”[k]ommissionen får ta upp de redogörelser som lämnas av de personer som hörs i vilken form som helst”, vilket innebär – såsom tribunalen angett i punkt 617 i den överklagade domen – att om kommissionen, med samtycke från den som ska höras, beslutar att hålla ett förhör med stöd av artikel 19.1 i förordning nr 1/2003, så är kommissionen skyldig att protokollföra förhöret i dess helhet, även om det överläts åt kommissionen att välja formen för protokollföringen.
- 91 Kommissionen är således skyldig att – visserligen i den form som den själv väljer – protokollföra varje förhör som genomförs med stöd av artikel 19 i förordning nr 1/2003 för att samla in information om frågor som har samband med föremålet för kommissionens utredning.
- 92 Vad vidare gäller frågan om tribunalen gjorde rätt då den i punkt 622 i den överklagade domen slog fast att kommissionen avhjälpit den brist som bestod i att förhöret under mötet med D 1 inte protokollfördes, genom att under det administrativa förfarandet förse Intel med en icke-konfidentiell version av den interna minnesanteckningen från mötet, påpekar domstolen följande. Såsom framhållits av tribunalen i punkterna 635 och 636 i den överklagade domen innehöll den interna minnesanteckningen en kort sammanfattning av de frågor som berördes under det aktuella mötet. Däremot innehåller anteckningen inte någon uppgift om vad som diskuterades under mötet, särskilt vad avser vilka uppgifter som lämnades av D 1 under mötet angående de ämnen som anges däri. Mot denna bakgrund finner domstolen att tribunalen gjorde fel då den slog fast att kommissionen avhjälpit den ursprungliga brist som bestod i att det aktuella förhöret inte protokollfördes genom att under det administrativa förfarandet förse Intel med nämnda interna minnesanteckning.
- 93 Tribunalen har således gjort en felaktig rättstillämpning *dels* genom att – bland de möten som har samband med föremålet för kommissionens utredning – göra en distinktion mellan formella förhör (som omfattas av artikel 19.1 i förordning nr 1/2003, jämförd med artikel 3 i förordning nr 773/2004) och informella samtal (som inte omfattas av dessa bestämmelser), *dels* genom att anse att mötet mellan kommissionstjänstemännen och D 1 – trots att mötet avsåg frågor som hade samband med föremålet för en sådan utredning – inte omfattades av dessa bestämmelser då mötet inte var ett formellt förhör, *och dels* genom att alternativt anse att kommissionen avhjälpit den brist som bestod i att det aktuella förhöret inte protokollfördes genom att under det administrativa förfarandet förse Intel med en icke-konfidentiell version av kommissionens interna minnesanteckning från mötet.
- 94 Om en dom från tribunalen innehåller domskäl som åsidosätter unionsrätten, men domslutet framstår som riktigt enligt andra rättsliga grunder, innebär inte detta åsidosättande att domen ska upphävas. Däremot ska domskälen ersättas (dom av den 9 juni 2011, Comitato ”Venezia vuole vivere” m.fl./kommissionen, C-71/09 P, C-73/09 P och C-76/09 P, EU:C:2011:368, punkt 118 och där angiven rättspraxis).
- 95 I punkt 611 i den överklagade domen betonade tribunalen att det var ostridigt mellan parterna att kommissionen i det omtvistade beslutet inte använt de uppgifter som samlats in under förhöret med D 1 gentemot Intel.
- 96 Intel har emellertid gjort gällande att D 1 lämnat information till kommissionen som kunde vara till fördel för Intel, och att kommissionen borde ha protokollfört denna information i ett lämpligt och för Intel tillgängligt protokoll. I denna del erinrar domstolen om att när en handling som påstås vara till ett företags fördel inte har lämnats ut, så ankommer det på företaget att visa att underlåtenheten att lämna ut handlingen i fråga kan ha påverkat förfarandet och innehållet i kommissionens beslut på ett sätt som är till nackdel för företaget (se, för ett liknande resonemang, dom av den 1 juli 2010, Knauf Gips/kommissionen, C-407/08 P, EU:C:2010:389, punkt 23 och där angiven rättspraxis).

- 97 Företaget ska således visa att det skulle ha kunnat använda nämnda handling till sitt försvar i den meningen att företaget, om handlingen hade kunnat åberopas under det administrativa förfarandet, skulle ha kunnat åberopa omständigheter som inte överensstämmer med kommissionens slutsatser i detta skede, och därmed påverka kommissionens bedömning i ett eventuellt beslut i någon riktning (se, för ett liknande resonemang, dom av den 1 juli 2010, Knauf Gips/kommissionen, C-407/08 P, EU:C:2010:389, punkt 23 och där angiven rättspraxis).
- 98 Följaktligen ska företaget visa *dels* att företaget inte fått tillgång till viss bevisning till företagets fördel, *dels* att företaget skulle ha kunnat använda dessa handlingar till sitt försvar (se, för ett liknande resonemang, dom av den 1 juli 2010, Knauf Gips/kommissionen, C-407/08 P, EU:C:2010:389, punkt 24).
- 99 I förevarande fall framgår det av tribunalens detaljerade genomgång i punkterna 629–659 i den överklagade domen att Intel under det administrativa förfarandet försetts med en icke-konfidentiell version av kommissionens interna minnesanteckning från förhöret av D 1 samt med ett ”uppföljningsdokument” innehållande skriftliga svar från Dell på muntliga frågor som ställts till D 1 under förhöret.
- 100 Såsom även angetts i punkterna 44–49 och 628 i den överklagade domen påpekar domstolen att även om Intel beretts tillfälle att under förfarandet vid tribunalen inkomma med yttrande i ljuset av den konfidentiella versionen av minnesanteckningen (som innehöll uppgifter om vad som diskuterades under mötet), så har Intel emellertid inte lämnat någon uppgift som ger vid handen att kommissionen under förhöret skulle ha underlåtit att notera uppgifter till företagets fördel som skulle ha kunnat användas för Intels försvar i det avseendet att de hade kunnat ge en annan bild än den direkta skriftliga bevisning som kommissionen lagt till grund för det omtvistade beslutet för att styrka det villkorade inslaget i de aktuella metoderna.
- 101 Domstolen finner särskilt – såsom även gjorts gällande av kommissionen – att Intel inte utnyttjat den möjlighet som står till buds enligt artiklarna 68–76 i tribunalens rättegångsregler, i den lydelse som var tillämplig då den överklagade domen meddelades, att yrka att D 1 skulle höras vid tribunalen. Intel har vid tribunalen inte ens visat att företaget försökt att komma i kontakt med D 1 för att få bekräftat att han under förhöret lämnat uppgifter till Intels fördel som skulle ha kunnat användas för företagets försvar.
- 102 Under dessa omständigheter kan det faktum att den överklagade domen innehåller de felaktiga rättstillämpningar som har påtalats ovan i punkt 93 inte vederlägga den slutsats som anges i punkt 625 i den överklagade domen, nämligen att det administrativa förfarandet inte är behäftat med något fel till nackdel för Intels rätt till försvar ägnat att medföra en ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 18 juli 2013, kommissionen m.fl./Kadi, C-584/10 P, C-593/10 P och C-595/10 P, EU:C:2013:518, punkt 164).
- 103 Den första och den andra delen av den fjärde grunden saknar således verkan och ska därmed lämnas utan avseende (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 februari 2015, kommissionen/IPK International, C-336/13 P, EU:C:2015:83, punkt 66).
- 104 I den del som den tredje delen av den fjärde grunden avser tillämpningen av domen av den 25 oktober 2011, Solvay/kommissionen (C-109/10 P, EU:C:2011:686), på förevarande mål, finner domstolen att tribunalen uttalat sig i denna fråga inom ramen för den prövning för fullständighets skull som tribunalen gjort av följderna för det omtvistade beslutet av ett hypotetiskt handläggningsfel.
- 105 Anmärkningar som har riktats mot överflödiga domskäl (*obiter dicta*) i en av tribunalens domar kan emellertid inte medföra att domen upphävs, och de saknar därmed verkan (se, för ett liknande resonemang, dom av den 21 december 2011, Frankrike/People’s Mojahedin Organization of Iran, C-27/09 P, EU:C:2011:853, punkt 79 och där angiven rättspraxis).

106 Överklagandet kan därför inte vinna bifall såvitt avser den fjärde grundens tredje del då den delgrunden saknar verkan.

107 Härav följer att överklagandet inte kan vinna bifall såvitt avser någon del av den fjärde grunden.

Den första grunden: Felaktig rättstillämpning genom att tribunalen inte prövade de omtvistade rabatterna utifrån samtliga relevanta omständigheter

Parternas argument

108 Domstolen kommer nu att pröva den första grunden, som kan delas in i tre delar. Grunden avser frågan om missbruk av dominerande ställning, i den mening som avses i artikel 102 FEUF.

109 Som första delgrund har Intel gjort gällande att trohetsrabatterna inte kan kvalificeras som missbruk förrän det gjorts en prövning utifrån samtliga relevanta omständigheter av om rabatterna är ägnade att begränsa konkurrensen. Intel har bland annat hänvisat till punkterna 70 och 71 i domen av den 19 april 2012, Tomra Systems m.fl./kommissionen (C-549/10 P, EU:C:2012:221), och har därav slutit sig till att en prövning utifrån samtliga omständigheter ska företas på samma sätt av exklusivitetsrabatterna som av övriga rabatter som har trohetsskapande verkan.

110 Varken ordalydelsen eller strukturen i artikel 102 FEUF ger enligt Intel vid handen att vissa slags beteenden av ett företag i dominerande ställning redan utifrån sin natur ska kvalificeras som konkurrensbegränsande.

111 För att det ska vara möjligt att konstatera ett missbruk av dominerande ställning, i den mening som avses i artikel 102 FEUF, krävs det enligt domstolens praxis att samtliga omständigheter ska bli föremål för prövning. Detta innefattar enligt Intel en prövning av storleken på de aktuella rabatterna, av hur länge de funnits, hur stor marknadsandel som berörs, kundernas behov och rabatternas förmåga att tränga undan en lika effektiv konkurrent (*as efficient competitor test*, nedan kallat lika-effektiv-konkurrent-testet) för att se om rabatterna är ägnade att begränsa konkurrensen och därmed utgöra missbruk av dominerande ställning, i den mening som avses i artikel 102 FEUF.

112 Tribunalens påstående i punkt 94 i den överklagade domen att ett företag i dominerande ställning har möjlighet att objektivt rättfärdiga sitt beteende är enligt Intel en falsk möjlighet, eftersom tribunalen i punkt 89 i samma dom slog fast att det inte kan godtas att ett sådant beteende har några fördelar. Kommissionens inställning leder vidare till att bevisbördan kastas om, eftersom det då ankommer på Intel att rättfärdiga sitt beteende redan innan kommissionen kommit fram till att beteendet är ägnat att begränsa konkurrensen.

113 Som andra delgrund har Intel gjort gällande att tribunalen underlät att bedöma om en konkurrensbegränsning var sannolik. Den omständigheten att de omtvistade rabatterna i den överklagade domen kvalificeras eller bedöms såsom exklusivitetsrabatter bör således inte medföra att någon prövning inte ska företas av om de är ägnade att begränsa konkurrensen.

114 Som tredje delgrund har Intel gjort gällande att tribunalens bedömning i punkterna 172–197 i den överklagade domen – en bedömning som avsåg rabatternas kapacitet att begränsa konkurrensen och som företogs för att visa att det aktuella beteendet gentemot rabattmottagarna var ägnat att begränsa konkurrensen – inte var tillfyllest och inte kan anses avhjälpa de felaktiga rättstillämpningar som konstaterats tidigare.

- 115 Tribunalen gjorde fel då den underlät att beakta viktiga omständigheter, såsom de omtvistade rabatternas otillräckliga marknadstäckning, den korta period då de omtvistade metoderna användes, avsaknaden av inlåsningseffekter, den snabba prissänkningen och föregående analys av en lika effektiv konkurrent.
- 116 Såvitt gäller de omtvistade rabatternas marknadstäckning gjorde tribunalen fel då den fann att det omtvistade beteendet täckte en betydande marknadsandel. Den aktuella marknadstäckningen på i genomsnitt 14 procent kan inte jämföras med den inlåsning på 39 procent av den relevanta marknaden som var föremål för prövning i det mål som avgjordes genom domen av den 19 april 2012, *Toma Systems m.fl./kommissionen* (C-549/10 P, EU:C:2012:221), och på 40 procent i det mål som avgjordes genom domen av den 23 oktober 2003, *Van den Bergh Foods/kommissionen* (T-65/98, EU:T:2003:281). Intel har i detta avseende bestritt det argument som framförts av kommissionen, nämligen att marknadstäckningen för de omtvistade metoderna är ovidkommande, eftersom den endast avser konkreta effekter. Intel har genmält att en väsentlig marknadstäckning är en nödvändig förutsättning för att missbruk ska kunna konstateras.
- 117 Vad gäller den period då de omtvistade metoderna användes anser Intel att avtal med kort löptid inte har några reella eller potentiella skadeverkningar. När tribunalen i punkt 113 i den överklagade domen slog fast att avtalens löptid inte kunde anses vara kort, beaktade tribunalen inte avtalens löptid individuellt utan den lade samman flera avtal. Detta innebär att det inte fanns någon möjlighet för tribunalen att ta i beaktande att Intels kunder ofta kunde frånträda sina avtal. Intel har i detta avseende bestritt kommissionens påstående att Intels OEM-kunder inte kunde frånträda avtal som ingåtts med Intel trots deras korta löptid. Den omständigheten – som inte har bestritts – att Dell bytte leverantör till AMD trots att Intels rabatter då var som störst, visar att det fanns en reell möjlighet att byta leverantör.
- 118 Vad gäller avsaknaden av inlåsningseffekter hos de omtvistade rabatterna, har Intel anfört följande. Tribunalen underlät att beakta de kapacitetsbelastningar som AMD ställdes inför och som medförde att AMD inte kunde tillmötesgå efterfrågan på centralprocessorer, vilket innebar att Dell och Lenovo införskaffade sina varor exklusivt från Intel under de aktuella perioderna.
- 119 Beträffande lika-effektiv-konkurrent-testets relevans anser Intel att tribunalen gjorde en felaktig rättstillämpning då den inte ansåg kommissionens analys i det omtvistade beslutet som relevant och utgörande en del av den kontroll som tribunalen ska företa för att följa Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, undertecknad i Rom den 4 november 1950. Enligt Intel är det inte fråga om huruvida kommissionen var skyldig att utföra detta test. I och med att kommissionen gjorde en sådan analys, borde emellertid de korrekt uppskattade resultaten ha beaktats såsom utgörande en del av samtliga relevanta omständigheter vid prövningen av om det var sannolikt att det var fråga om en konkurrensbegränsning.
- 120 ACT har i huvudsak anslutit sig till de argument som framförts av Intel.
- 121 Kommissionen anser att den första grunden utgår från ett antagande som inte vinner stöd i några åberopade omständigheter, nämligen att exklusivitetsrabatterna helt enkelt skulle vara att anse som en slags prismodell. Domstolen ska därför inte pröva denna grund.
- 122 Alternativt har kommissionen gjort gällande att exklusivitetsrabatterna har så pass konkurrensbegränsande egenskaper att det generellt sett saknas anledning att visa att de är ägnade att begränsa konkurrensen. Rabatterna har en avhållande effekt i det att kundföretaget kan anse sig kunna gå miste om rabatterna på den del av marknaden som inte är konkurrensutsatt. Generellt sett begränsar dessa rabatter således kundernas frihet att välja försörjningskanaler utifrån det erbjudande som är mest attraktivt.

- 123 Intel har dessutom enligt kommissionen gjort en felaktig tolkning av punkterna 70 och 71 i domen av den 19 april 2012, Tomra Systems m.fl./kommissionen (C-549/10 P, EU:C:2012:221), då Intel gjort gällande att dessa punkter avser exklusivitetsrabatter.
- 124 Kommissionen anser att den andra delen av Intels argumentation inte kan tas upp till prövning i sak, då det därvid inte gjorts gällande någon felaktig rättstillämpning.
- 125 Under alla omständigheter saknar Intels argumentation verkan, eftersom tribunalen i punkterna 172–197 i den överklagade domen fann att Intels beteende hade konkurrensbegränsande förmåga.
- 126 Alternativt har kommissionen gjort gällande att det rättsliga kriterium som framgår av rättspraxis angående prismodeller och priser med utestängande verkan inte kan tillämpas på exklusivitetsrabatter. Enligt kommissionen hade domstolen kunnat tillämpa det rättsliga kriteriet angående prismodellers karaktär av missbruk även på rabattmodeller i domen av den 19 april 2012, Tomra Systems m.fl./kommissionen (C-549/10 P, EU:C:2012:221), men i denna dom upprepade domstolen uttryckligen att ett företag missbrukar sin dominerande ställning om det tillämpar en sådan rabattmodell.
- 127 Slutligen har kommissionen anfört att det saknas anledning för domstolen att pröva de argument som framförts av Intel angående punkterna 172–197 i den överklagade domen. Det var nämligen endast för fullständighetens skull som tribunalen prövade om kommissionen i det omtvistade beslutet hade styrkt om Intels beteende hade en konkurrensbegränsande förmåga.
- 128 Alternativt har kommissionen gjort gällande att tribunalen i den överklagade domen på goda grunder kommit fram till att det funnits en helhetsstrategi. Kommissionen anser att Intels argument i denna del ska avvisas i det att de framförts för att få till stånd en ny prövning av sakomständigheterna. Kommissionen har dessutom tagit ställning till Intels argument som avser huruvida marknadstäckningen är relevant och hur länge som förfarandet pågått.

Domstolens bedömning

- 129 I de två första delarna av den första grunden har Intel – med stöd av ACT – gjort gällande att tribunalen gjorde fel då den fann att de aktuella förfarandena kunde kvalificeras som missbruk av dominerande ställning, i den mening som avses i artikel 102 FEUF, utan att därvid först pröva samtliga omständigheter i målet och utan att pröva om det var sannolikt att beteendet var konkurrensbegränsande.
- 130 I den tredje delen av den första grunden har Intel därefter kritiserat den bedömning som tribunalen gjorde för fullständighetens skull, bland annat i punkterna 172–197 i den överklagade domen. Denna bedömning avsåg om de rabatter och betalningar som Dell, HP, NEC, Lenovo och MSH beviljats kunde anses ha konkurrensbegränsande förmåga utifrån omständigheterna i målet.
- 131 Intel har i denna del bland annat bestritt tribunalens bedömning av om det av kommissionen tillämpade lika-effektiv-konkurrent-testet var relevant i målet.
- 132 Intel har därvid särskilt anfört följande. I och med att kommissionen gjort ett sådant test, borde tribunalen ha prövat Intels argument om att testet hade genomförts på ett felaktigt sätt i flera avseenden. Om tribunalen hade tillämpat testet på ett korrekt sätt, så borde tribunalen – tvärtemot vad kommissionen kom fram till – ha kommit fram till att de omtvistade rabatterna inte hade någon konkurrensbegränsande förmåga.

- 133 Domstolen erinrar i detta avseende om att syftet med artikel 102 FEUF inte på något sätt är att hindra ett företag från att, av egen förtjänst, skapa sig en dominerande ställning på marknaden. Denna bestämmelse syftar inte heller till att säkerställa att konkurrenter som är mindre effektiva än det företag som har en dominerande ställning ska kunna stanna på marknaden (se, bland annat, dom av den 27 mars 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punkt 21 och där angiven rättspraxis).
- 134 Det är således inte alla verkningar av ett utestängande som nödvändigtvis har en skadlig inverkan på konkurrensen. Pris- och prestationskonkurrens (*competition on the merits*) kan per definition leda till att konkurrenter som är mindre effektiva, och således mindre intressanta för konsumenterna, vad beträffar bland annat pris, urval, kvalitet och nyskapande, försvinner från eller får mindre betydelse på marknaden (se, bland annat, dom av den 27 mars 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punkt 22 och där angiven rättspraxis).
- 135 Ett företag som har en dominerande ställning har emellertid ett särskilt ansvar för att inte genom sitt beteende inverka skadligt på en reell och icke snedvriden konkurrens inom den inre marknaden (se, bland annat, dom av den 9 november 1983, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/kommissionen, 322/81, EU:C:1983:313, punkt 57, och dom av den 27 mars 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punkt 23 och där angiven rättspraxis).
- 136 Det är därför, enligt artikel 102 FEUF, förbjudet för ett företag i dominerande ställning att tillämpa ett förfarande som leder till en utestängningseffekt för lika effektiva konkurrenter och därmed stärka sin dominerande ställning på andra sätt än genom pris- och prestationskonkurrens (*competition on the merits*). Mot bakgrund härav kan således inte all konkurrens genom priser anses vara tillåten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 27 mars 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punkt 25).
- 137 Enligt fast rättspraxis innebär det – för ett företag som har en dominerande ställning på en marknad – i enlighet med artikel 102 FEUF ett missbruk av den dominerande ställningen att binda köpare genom en skyldighet eller ett löfte att göra alla eller en betydande del av sina inköp uteslutande från detta företag, även om det sker på köparnas begäran och oavsett om förpliktelsen gäller utan vidare eller motsvaras av en rabatt. Så är även fallet om företaget, utan att binda köparna genom en formell förpliktelse, antingen enligt avtal med köparna eller ensidigt tillämpar ett system med trohetsrabatter, det vill säga rabatter som ges på villkor att kunden, oavsett vilka belopp denne köper för, gör alla eller en betydande del av sina inköp uteslutande hos företaget med dominerande ställning (se dom av den 13 februari 1979, Hoffmann-La Roche/kommissionen, 85/76, EU:C:1979:36, punkt 89).
- 138 Det finns emellertid anledning att klargöra denna rättspraxis för det fall att det berörda företaget – under det administrativa förhöret och med åberopande av bevisning – gör gällande att företagets beteende inte haft någon konkurrensbegränsande förmåga och särskilt inte haft de utestängningseffekter som läggs företaget till last.
- 139 I ett sådant fall åligger det kommissionen att pröva inte bara i vilken omfattning som företaget har en dominerande ställning på den relevanta marknaden samt vilken marknadstäckning som det omstridda förfarandet har, villkoren och sättet för beviljande av de aktuella rabatterna och hur stora rabatterna är och hur länge de har tillämpats; det åligger därvid kommissionen att även pröva om det eventuellt funnits en strategi för att eliminera konkurrenter som är åtminstone lika effektiva (se, analogt, dom av den 27 mars 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punkt 29).
- 140 Analysen av utestängningsförmågan är likaledes relevant för bedömningen av om det kan anses finnas sakliga skäl som motiverar ett rabattsystem som i princip omfattas av förbudet i artikel 102 FEUF. Den utestängningseffekt som ett rabattsystem ger upphov till, vilken är ofördelaktig för konkurrensen, kan uppvägas av eller rent av övervinnas genom fördelar i effektivitetshänseende som även gynnar konsumenten (dom av den 15 mars 2007, British Airways/kommissionen, C-95/04 P, EU:C:2007:166,

punkt 86). En sådan avvägning av det aktuella förfarandets positiva och negativa effekter på konkurrensen kan göras i kommissionsbeslutet endast om det först gjorts en analys av om det aktuella förfarandet i sig kan anses kunna eliminera konkurrenter som är åtminstone lika effektiva.

- 141 Om kommissionen har gjort en sådan analys i ett beslut där det konstateras att ett rabattsystem är att anse som missbruk, ankommer det på tribunalen att pröva alla de argument som framförts av sökanden till bestridande av kommissionens bedömning av det aktuella rabattsystemets utestängningsförmåga.
- 142 I det omtvistade beslutet betonade kommissionen visserligen att de aktuella rabatterna till sin natur hade konkurrensbegränsande förmåga, vilket innebar att det saknades skäl att analysera samtliga omständigheter i ärendet – bland annat utifrån lika-effektiv-konkurrent-testet – för att kunna konstatera att missbruk av dominerande ställning var för handen (se, bland annat, punkterna 925 och 1760 i det omtvistade beslutet). I det omtvistade beslutet gjorde kommissionen emellertid en grundlig prövning av dessa omständigheter, varvid kommissionen i punkterna 1002–1576 i nämnda beslut lämnade en mycket detaljerad redogörelse för sin bedömning inom ramen för lika-effektiv-konkurrent-testet. Utifrån denna bedömning angav kommissionen i punkterna 1574 och 1575 i nämnda beslut att en lika effektiv konkurrent borde ha tillämpat priser som inte var hållbara och att det aktuella rabattsystemet var ägnat att eliminera en sådan konkurrent.
- 143 Lika-effektiv-konkurrent-testet i det omtvistade beslutet hade således en reell betydelse för kommissionens bedömning av om det aktuella rabattsystemet kunde få till följd att lika effektiva konkurrenter eliminerades från marknaden.
- 144 Mot denna bakgrund var tribunalen skyldig att pröva alla de argument som Intel framfört angående detta test.
- 145 I punkterna 151 och 166 i den överklagade domen angav tribunalen emellertid att det inte behövde prövas huruvida kommissionen utfört lika-effektiv-konkurrent-testet på ett korrekt sätt och utan att göra fel, samt att det inte heller behövde prövas huruvida de alternativa beräkningar som Intel föreslagit hade genomförts på ett riktigt sätt.
- 146 Vid den prövning av omständigheterna som tribunalen gjorde för fullständighetens skull ansåg tribunalen således i punkterna 172–175 i den överklagade domen att det lika-effektiv-konkurrent-test som genomförts av kommissionen saknade all relevans. Tribunalen underlät därmed att ta ställning till den kritik som Intel framfört med avseende på detta test.
- 147 Den överklagade domen ska således upphävas, eftersom tribunalen gjorde fel då den vid sin analys av de omtvistade rabatternas konkurrensbegränsande förmåga underlät att beakta den argumentation som framförts av Intel till bestridande av de fel som kommissionen påstås ha gjort inom ramen för lika-effektiv-konkurrent-testet. Det saknas därvid anledning för domstolen att pröva den andra, den tredje och den sjätte grunden.

Återförvisning av målet till tribunalen

- 148 Enligt artikel 61 första stycket i stadgan för Europeiska unionens domstol kan domstolen, om den upphäver tribunalens avgörande, själv slutligt avgöra målet, om detta är färdigt för avgörande. Detta är dock inte fallet i förevarande mål.
- 149 Tribunalens prövning – utifrån de argument som framförts av Intel – av de omtvistade rabatternas konkurrensbegränsande förmåga förutsätter nämligen att det görs en prövning av faktiska och ekonomiska omständigheter, vilket det ankommer på tribunalen att göra.

150 Målet ska därför återförvisas till tribunalen.

Rättegångskostnader

151 Eftersom målet återförvisas till tribunalen ska beslut i frågan om rättegångskostnader avseende detta överklagande anstå.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

- 1) Den dom som meddelades av Europeiska unionens tribunal den 12 juni 2014, Intel/kommissionen (T-286/09, EU:T:2014:547), upphävs.**
- 2) Målet återförvisas till Europeiska unionens tribunal.**
- 3) Frågan om rättegångskostnader anstår.**

Underskrifter